

W(y)czytać Zagładę
Praktyki postpamięci
w polskiej literaturze XXI wieku
dla dzieci i młodzieży

NR 3447

Małgorzata Wójcik-Dudek

W(y)czytać Zagładę
Praktyki postpamięci
w polskiej literaturze XXI wieku
dla dzieci i młodzieży

Redaktor serii: Dydaktyka Języka i Literatury Polskiej
Ewa Jaskółowa

Recenzent
Grażyna Tomaszewska

Spis treści

Wzgórze pamięci	7
Kłopoty z postpamięcią	8
Praktyki edukacyjne wobec Zagłady	17
Polska szkoła pamięci	21
Szkolne czytanie o Zagładzie jako wyzwanie etyczne, czyli o roli kontekstu	23
DS804.34 i PZ	30
Uskoki pamięci	34
Trylogia, która nie krzepi. Alternatywna lektura pana Kleksa Jana Brzechwy	45
Gry z <i>Akademią</i>	45
1946 — między huśtawką a szafotem	55
Dojrzewanie czy „odczarowanie świata”?	58
Akademia czy cheder?	64
⌘ Alef = Akademia	66
Pozorna przeźroczystość	81
Czym jest wymazywanie?.	83
Młodsze siostry <i>Akademii</i> ..., czyli książki których nikt nie czyta	87
Dwie trylogie	98
Architektura biografii — przypadek Korczaka	101
Między pomnikiem a literaturą. Od mapowania miasta — do mapowania pamięci	101
Rok Korczakowski, czyli kłopotliwa inwazja pamięci	107
Od taktyka do stratega — współczesny pomysł na Korczaka	112
Mikronarracje z obrzeży Zagłady	133
Mikronarracje i przeciw-historia, czyli wyzwalenie z opresji	133
Zagłada według Anny Frank	136
Dziewczyńskie narracje — intymistyka a Zagłada	143
Baśń i Holokaust	157
Pułapka sensów	167

Macierzyństwo w stanie zagrożenia	171
Między <i>jidisze mame</i> a Medea	171
Metonimia matki – <i>casus</i> z ulicy Śliskiej	177
Świat bez matki – wzorce opowiadania	178
Matka jako pretekst	182
Głód/sytość – matka i afekt	183
Kiedy mama jest daleko	186
Zwierzęcy punkt widzenia – inna wersja macierzyństwa	194
Matki Polki i rytuały gościnności	198
Postpamięć i zarządzanie przestrzenią	219
Święty krajobraz	219
Piękne kłamstwo	220
Filosemicka postpamięć	226
Gry z przestrzenią	229
Przestrzeń żydowska	229
Ciągłość muru	231
Prześwity prawdy	243
Przestrzeń pożydowska	245
Nie-miejsce – Disneyland pamięci	251
Przestrzeń mówi	257
<i>Homo ludens</i> , czyli opresja zabawy	259
Żydowska etnografia dzieciństwa	260
Biblioteka Shoah	262
Berek – getto jako plac zabaw	271
Dybuk kontra Facebook, czyli <i>Kotka Brygidy i Wszystkie lajki Marczuka</i>	279
Dybuk – przypadek <i>Kotki Brygidy</i> Joanny Rudniańskiej	280
Facebook – przypadek <i>Wszystkich lajków Marczuka</i> Pawła Beręsewicza	285
Bliscy nieznajomi. Próba podsumowania	291
Bibliografia	295
Indeks osobowy	317
Summary	329
Zusammenfassung	331

Indeks osobowy

A

Abramow-Newerly Jarosław 107
Abramovitch Ilana 140, 295
Abramski Irit 19, 32, 295
Ackerman Diane 231, 237, 266, 295
Adamczyk-Garbowska Monika 30, 172, 295, 309
Adamczykowa Zofia 38, 200, 295
Adorno Theodor W. 18, 27
Agamben Giorgio 254, 295
Ajschtet Andrzej 284, 295
Akavia Miriam 172, 295
Alejchem Szolem 69, 161
Alphen Ernst van 20, 274, 279, 283, 295
Ambrożewski Jacek 159, 202, 221, 310
Amiel Irit 16, 25, 26, 28, 227, 295
Amis Martin 167, 168, 295
Andersen Jan Christian 35, 61, 63, 80, 261, 269, 270, 295, 308
Ankersmit Frank Rudolf 11, 28, 284, 295
An-ski Szymon 283
Antczak Jacek 162, 309
Antosiewicz Maciej 193, 312
Appelfeld Aharon 56, 81, 133, 134
Arendt Hannah 18
Armata Jerzy 65, 299
Arystoteles 125, 126, 162, 265, 295
Assmann Aleida 16, 17, 152, 295, 296
Assmann Jan 17, 226, 296,
Augé Marc 230, 251, 296

B

Bachelard Gaston 55, 296
Baczyński Krzysztof Kamil 80

Bajor Agnieszka 263, 305
Balbus Stanisław 160, 309
Baluch Alicja 52, 55, 58, 152, 200, 296
Bałka Mirosław 230, 296
Banasik Łukasz 246, 296
Banasiowa Teodora 38, 295
Banet-Fornalowa Zofia 147, 296
Baran Bogdan 45, 296
Baratay Eric 194, 195, 296
Bardijewska Liliana 52, 296
Barszczewska Ludwika 117, 301, 303, 306, 307, 309
Bart Andrzej 155, 303
Barthes Roland 62, 120, 151, 296,
Bartnikowski Bogdan 22, 254, 296
Bartoszewski Władysław 161, 204, 296
Batko Zbigniew 11, 308
Bator Joanna 150, 181, 296
Bauer Ela 174, 296
Bauman Szymon 155, 183
Bauman Zygmunt 155, 162, 230, 296,
Beethoven Ludwig van 263
Benjamin Walter 86
Bennet Jill 185, 296
Beręsewicz Paweł 6, 43, 154, 252, 257, 285, 286, 287, 288, 296, 304
Bernhard Thomas 85
Betlejewski Rafał 28
Bettelheim Bruno 164, 167, 180, 297
Biedrzycki Krzysztof 28
Bieńczyk Marek 81, 82, 83, 115, 198, 297, 304, 305, 315
Bikont Anna 31, 112, 203, 307
Błońska Wanda 55, 296

- Błoński Jan 25, 26, 160, 161, 224, 297
Bojarska Katarzyna 20, 82, 113, 131, 230, 274, 279, 283, 295, 296, 297, 301, 310
Bolecki Włodzimierz 82, 136, 271, 299, 304, 305, 315
Bomze Nuchim 172, 173, 297
Boone Josh 137
Borkowska Grażyna 151, 214, 312
Borocho Ber 131
Boroń Agnieszka 8, 13, 19, 297
Borowski Mateusz 17, 308
Borowski Tadeusz 22, 25, 179, 198, 237
Borwicz Michał 231, 312
Borysławski Rafał 110, 314
Borzęcka Maria 258, 297
Borzymińska Zofia 172, 297
Boszes Ryfka 147, 301
Bourdieu Pierre 180, 297
Brandys Kazimierz 22
Broniewska Janina 37
Brus-Łapińska Marta 115, 297
Brzechwa Jan 5, 36, 43, 45, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 68, 69, 70, 73, 74, 75, 77, 78, 83, 84, 86, 87, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 158, 267, 269, 270, 297, 301, 303, 307, 310, 311, 312, 313, 315
Buber Martin 70, 75, 76, 86, 297, 300, 314
Buczkowski Leopold 22
Budziszewska Magdalena 197, 314
Bukański Meszores 173,
Burska Ewa 68, 301
Buryła Sławomir 14, 15, 29, 36, 176, 199, 254, 297, 298, 302, 306
Burzyńska Anna 46, 85, 147, 297, 306
Bussoldowa Stanisława 201
Butler Judith 153, 193, 297
- C
- Caillois Roger 55, 60, 274, 297
Celan Paul 54, 122, 200, 203, 299
Certeau Michel de 115, 229, 297
Charnow Sally 139, 297
Chmielarz Małgorzata 173, 299
Chmielewska Iwona 43, 107, 122, 124, 126, 130, 144, 298
Chmielewska Katarzyna 110, 175, 298, 302, 307, 311
Chojna Elżbieta 249, 303
Chomańkowska Beata 230, 298
Chrobak Małgorzata 256, 298
Chrystus 53, 102, 103, 104, 105
Chrzastowska Bożena 50, 298
Chwin Stefan 133
Chymkowski Roman 251, 296
Cichowska Gabriela 146, 147, 149, 150, 151, 153, 302
Cieliczko Paweł 82, 297
Cieplińska Halina 122, 313
Ciesielska Marta 111, 177, 303, 305
Cieśla Ola 32, 33, 121, 299, 310
Cieślowski Jerzy 31, 135, 260, 272, 276, 298
Cixous Hélène 150
Clark David 196, 298
Cobel-Tokarska Marta 235, 238, 298
Combrzyńska-Nogala Dorota 43, 155, 188, 191, 222, 230, 241, 268, 268, 276, 291, 298
Concejo Joanna 254, 300
Connerton Paul 247, 298
Cuber Marta 15, 83, 298
Cukras-Stelałowska Joanna 172, 298
Cyceron 72, 298
Cygielska Elżbieta 278, 303
Cywińska Izabella 162
Czabanowska-Wróbel Anna 46, 179, 298,
Czaja Dariusz 253, 298
Czapliński Przemysław 14, 15, 30, 44, 199, 254, 262, 298,
Czarna Anna 197, 314
Czarnacka Agata 10, 193, 297, 314
Czarska Lidia 269
Czartoryscy 22
Czekalska Renata 9, 309
Czerniaków Adam 189, 191, 192, 299
Czernow Anna Maria 114, 115, 297
Czerwińska-Rydel Anna 107, 113, 114, 115, 116, 119, 120, 121, 126, 127, 129, 130, 229, 299, 309, 313

D

- Dagan Batszewa 32, 33, 34, 195, 299
Danek Danuta 63, 167, 180, 297
Dauksza Agnieszka 185, 304
Dauzenroth Erich 101, 299
Dąbrowska Agata 173, 299
Dąbrowska Kamila 260, 299, 306
Dąbrowska Maria 269
Deleuze Gilles 45
Delort Robert 195
Derrida Jacques 54, 67, 200, 299
Dębnicki Kazimierz 107
Dichter Wilhelm 14, 16, 79, 80, 134, 270, 299
Dickens Charles 269
Didi-Huberman Georges 48, 49, 299
Disney Walt 6, 251, 252, 259, 264, 266
Dłuski Wiktor 17, 308
Dobrogoszcz Tomasz 10, 110, 314
Domańska Ewa 10, 11, 28, 54, 110, 113, 126, 136, 140, 169, 177, 194, 284, 295, 298, 299, 301, 303, 304, 305, 310, 314
Domański Henryk 134, 310
Dostojewski Fiodor 263,
Dov Kulka Otto 263, 299
Dres Jérémie 21, 299
Dryll Ewa 197, 314
Dulac Edmund 261
Dunin Janusz 261, 299
Dylewska Jolanta 224
Dyroff Stefan 266, 296
Dziadek Adam 14, 54, 200, 299, 307
Dziewulska Małgorzata 205, 299

E

- Eberl Irmfried 146
Egel Piotr 62, 314
Ehrenreich Barbara 197, 299
Eichmann Adolf 17, 18,
Eliach Yaffa 86, 299
Engelking Barbara (Engelking-Boni Barbara) 134, 184, 188, 222, 282, 300, 310
Erber Ralf 197, 314

F

- Fahrenheit Daniel 114
Fańrowicz Piotr 159, 310
Feldhorn Juliusz 261
Felman Shoshana 283, 284, 285, 300
Ficowska Elżbieta 156, 200, 201
Ficowski Jerzy 22
Fiderkiewicz Maria 256, 310
Fiedler Arkady 37
Figielski Krzysztof 197, 301
Filipiak Izabela 215, 302
Finkelstein Norman 9, 300
Fischer Franz 65
Ford Aleksander 106
Fortes Antón 254, 300
Fosse Bob 28
Foucault Michel 89, 136, 151, 154, 300
Fragonard Jean Honoré 55
Frajlich Anna 23
Frank Anna 5, 39, 124, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 152, 154, 271, 295, 297, 300, 310, 313, 314
Frank Hans 39, 40, 140, 210
Frank Otton 140
Frackiewicz Małgorzata 113
Fredro Aleksander 97, 300
Freinet Celestyn 153
Fresco Nadine 216, 300
Freud Sigmund 53, 73, 111, 140, 268
Friedländer Saul 139, 255, 310, 312
Fros Henryk 74, 304
Fürstenberg Szymon 229, 269
Füssli Johann Heinrich 55

G

- Gajownik Sylwia 109, 165, 300
Gancarz Natalia 255, 300
Garewicz Jan 70, 297
Gazda Grzegorz 93, 311
Gąsiorowski Wacław 269
Gdak Beata 38, 300
Gibson James 238
Giebułtowski Jerzy 163, 301
Gierasimuk Jerzy 230, 301
Gierymski Aleksander 28
Gilman Sander 162, 300
Glüeckel of Hameln 143

Głowacka Dorota 162, 168, 253, 300
Głowiński Michał 14, 15, 28, 110,
134, 175, 181, 185, 203, 270, 298, 300,
302, 307, 311, 313, 315
Gołomb Abraham 174, 300
Gombrowicz Witold 98
Gordin Jakub 173
Gorion Micha Jozef bin 76, 173, 300
Gorycki Leszek 27, 300
Gosk Hanna 15, 298
Goździkowski Andrzej 137, 298, 314
Górny Grzegorz 204
Górska Halina 109
Graban-Pomirska Monika 63, 301,
Graber Dawid 131
Grabowski Andrzej Marek 43, 155,
208, 209, 210, 230, 268, 292, 301
Grabowski Jan 203
Gradowskim Krzysztof 64, 65, 299
Grajewski Wincenty 142, 305
Grass Günter 111
Green John 137
Grimm (bracia) 61, 157, 313
Grodzińska Wanda 50, 301
Groński Ryszard Marek 43, 195, 197,
241, 242, 301
Grosman Dawid 13, 14, 168, 301
Gross Jan Tomasz 16, 31, 203
Grubowska Halina 155
Grudzińska-Gross Irena 203
Grupińska Anka 174, 185, 301, 315
Grynberg Henryk 14, 16, 25, 26, 56,
91, 134, 282, 304, 315
Grynberg Mikołaj 289, 301
Gryz Renata 33
Grzebałtowska Magdalena 118, 301
Grzegorzewska Maria 120, 262
Grzymisławski Łukasz 167, 295

H

Haddad Philippe 68, 70, 73, 301
Halbwachs Maurice 8, 17, 220, 301
Handke Ryszard 46, 306
Haniec Beata 254, 300
Han-Ilgiewicz Natalia 120, 301
Hauser Irena 184, 302
Heidegger Martin 67, 211, 230, 231,
232, 233, 239, 301

Heine Heinrich 86
Heller Ágneš 141, 301
Hemingway Ernest 269, 319
Hering Ludwik 22
Herman Mark 256
Hertz Aleksander 260
Heska-Kwaśniewicz Krystyna 38,
52, 107, 109, 125, 166, 301, 307, 314
Hesko-Kołodzińska Małgorzata 82,
309
Heweliusz Jan 114
Heymann Danièle 105
Hilberg Raul 163, 301
Hirsch Marianne 8, 12, 113, 123, 194,
227, 279, 301,
Hitler Adolf 189, 197
Hoffman Eva 69, 161, 301
Holzmann Avner 14, 301
Hudson-Goff Elizabeth 140
Hurwitz Johanna 140
Hutcheon Linda 10, 302

I

Ilski Kazimierz 173, 299
Irigaray Luce 181, 302
Irmfried Eberl 146
Ishioke Fumiko 33
Iwasiów Kinga 85, 176, 302

J

Jabés Edmond 141
Jacob Lili 193
Jacyno Małgorzata 31, 302
Jakubowska Wanda 181
Janczewska Marta 184, 302
Janicka Elżbieta 223, 224, 225, 247,
249, 302
Janion Maria 61, 152, 175, 215, 271, 302
Jankiewicz Adam 56, 314
Janko Anna 216
Janus-Sitarz Anna 49, 302
Japola Józef 138, 308
Jarczykowa Mariola 263, 305
Jarniewicz Jerzy 30, 309
Jaromir Adam 43, 146, 148, 149, 150,
151, 153, 302
Jaskółowa Ewa 28, 44, 106
Jaworski Marek 107

- Jaworski Stanisław 142, 305
Jędrych Karolina 52, 302
Jędrzejewski Paweł 68, 281, 302
Joselewicz Berek 175, 271
Joteyko Józefa 262
Jurgielewiczowa Irena 37
- K
- Kadhübek Zbigniew 122, 176, 237, 239, 302, 311
Kafka Franz 86, 176
Kalaga Wojciech 207, 314
Kalicka Joanna 12, 137, 247, 307
Kamieńska Anna 40, 41, 302
Kamiński Aleksander 37
Kann Maria 37, 41, 42, 43, 205, 302
Kantor Tadeusz 102
Karasińska Marta 164, 302
Karmon Helena 229, 230, 269
Karolak Sylwia 21, 254, 302
Karpowicz Diana 255, 300
Kasprzysiak Stanisław 196, 254, 305
Kassow Samuel D. 131, 302
Kawka Maciej 50, 303
Kaźmierczak Marek 31, 253, 303
Keff Bożena 14, 23, 215, 302, 303
Kellner Hans 11, 303
Kent Roman 33, 34, 303
Keret Etgar 223
Kern Ludwik Jerzy 179, 266
Kertész Imre 193, 278, 303,
Kestner Erich 269
Kicińska Magdalena 145, 146, 303
Kieślowski Krzysztof 162
Kijek Kamil 174, 303
Kircher Hanna 205, 307
Kirshenblatt-Gimblett Barbara 139, 295, 297, 310, 313
Kledzik Emilia 10, 314
Klein Edward 190
Klemperer Victor 192, 303
Kłoczowski Jan 17, 315
Knoll Renia 139, 303
Kobylińska Eugenia 38
Kofman Sarah 162, 168, 300
Kolbuszewski Jacek 251, 283, 306, 313
Kolski Jan Jakub 162
Kołodziej Marian 28
Kołodziejczyk Dorota 110, 314
Kołodziejska Zuzanna 174, 296, 313
Kołyшко Piotr 197, 299
Komar Benjamin 243
Komendant Tadeusz 89, 300
Kondek Stanisław 109, 303
Kopacki Andrzej 141, 301
Kopaliński Władysław 283, 303
Kopciewicz Lucyna 180, 297
Kopczewska Renata 33, 306
Kopeć Zbigniew 173
Koplowicz Abramek 189, 311
Korczak Janusz 5, 22, 36, 37, 65, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 132, 142, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 152, 153, 154, 177, 229, 230, 261, 269, 274, 275, 285, 297, 299, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 313, 314
Korczakowska Jadwiga 37
Kordowicz Małgorzata 283, 303
Kornatowski Wiktor 72, 298
Kossak-Szczuczka Zofia 161
Kostecka Weronika 158, 164, 166, 303
Kot Wiesław 28
Kowaleczko-Szumowska Monika 249, 303
Kowalska Małgorzata 136, 207, 300, 306
Kowalska-Leder Justyna 136, 139, 155, 282, 303
Kownacka Maria 117, 303
Koziołek Krystyna 29, 303
Koziołek Ryszard 17, 91, 98, 303
Krall Hanna 22, 25, 28, 134, 162, 166, 167, 309
Kranz Tomasz 20, 304, 307
Kraskowska Ewa 173, 299
Krasoń Katarzyna 164, 304
Krasuska Karolina 153, 297
Krawcovicz Barbara 25, 309
Krawczyńska Dorota 15, 169, 282, 304, 306
Krażek Maks 190
Kreppel Anulka 190
Krowicki Leszek 167, 280, 307

- Król Marcin 220, 301
Królak Sławomir 181, 254, 295, 302
Królikowski Bohdan 40, 304
Kruczkowski Leon 22
Krupa Bartłomiej 16, 83, 304
Krupiński Piotr 29, 304
Kruszyńska Elżbieta 124, 287, 304
Kryczyńska-Pham Anna 17, 296
Krynicka Natalia 174, 314
Kubiak Ho-Chi Mai 49, 299
Kubicki Roman 86, 314
Kubis Andrzej 284, 295
Kubisiowska Katarzyna 34, 165, 243, 285, 299
Kuciński Paweł 82, 297
Kuczkiewicz-Fraś Agnieszka 9, 309
Kuczyńska-Koschany Katarzyna 246, 304
Kuć Wojciech 68, 304
Kuliczowska Krystyna 37, 304
Kuliś Agnieszka 287, 304
Kulmowa Joanna 40, 111, 304
Kulon Stanisław 102
Kurasawa Fuyuki 141, 304
Kuryluk Ewa 14
Kuryś Agnieszka 171, 196, 306
Kurz Iwona 47, 130, 226, 285, 305, 306
Kurzweil Zwi Erich 101, 304
Kwaśniewska Monika 85, 205, 297, 299
Kwiatkowska Paulina 47, 130, 226, 285, 305, 306
Kwieciński Bartosz 104, 304
Kwieciński Zbigniew 20, 312
- L
- Labuda Aleksander 142, 305
Lacan Jacques 53, 153
LaCapra Dominick 54, 126, 169, 197, 226, 272, 304, 305
Lachman Michał 284, 300
Lagerlöf Selma 264
Lahav Abshalom Jac 140
Lanckorońska Karolina 16
Landau Irena 43, 155, 156, 205, 206, 228, 267, 292, 305
Landau-Czajka Anna 172, 305
Landsberg Alison 130, 226, 285, 305
Lang Berel 9, 10, 176, 305,
Langer Hanna 262, 305
Lanzmann Claude 105, 192, 198, 305
Laskier Rutka 124, 139, 305
Lasocki Wiesław 194
Lasoń-Kochańska Grażyna 216, 305
Lasota Grzegorz 109, 305
Latour Daniel de 187, 222, 312
Lea 171
Lebecka Hanna 285, 305
Lejeune Philippe 142, 305
Lenzer Gertrud 31
Leociak Jacek 15, 56, 111, 120, 134, 148, 161, 175, 177, 204, 223, 252, 253, 271, 301, 303, 305, 306
Leszczyński Damian 152, 300
Leszczyński Grzegorz 31, 46, 52, 54, 59, 64, 89, 104, 111, 164, 165, 240, 302, 304, 305, 311, 312
Leśniak Kazimierz 72, 298
Lewandowicz-Nosal Grażyna 38, 306
Lewańska Adriana 151, 296
Levi Primo 10, 196, 254, 280, 305
Levin Gerszom 174
Lévinas Emmanuel 19, 102, 171, 196, 197, 207, 298, 306
Levine Karen 33, 34, 300
Levi-Strauss Claude 150, 306
Lewin Aleksander 107
Lewinówna Zofia 161, 296
Lewis Brendy Ralph 140
Lewis Clive Staples 59, 308
Lewis Harry Sinclair 269
Leyen Fredrich von der 46, 306
Leżeński Cezary 39, 40, 306, 309
Libera Zbigniew 28, 29, 273
Libeskind Daniel 136, 299
Lichański Jakub Zdzisław 109
Lichtenberger André 108, 303
Ligocka Roma 134
Lilientalowa Regina 260, 299, 306
Linke Bronisław 27, 28
Lipszyc Adam 53, 54, 60, 306
Loba Mirosław 10, 314
London Jack 269
Lorentz Zofia 37

Lorenz Konrad 197
Lowry Lois 35, 306
Lubas-Bartoszyńska Regina 142, 305
Lubelski Tadeusz 105, 306
Lupa Krystian 85, 297
Luria Izaak 76, 78
Lutosławski Witold 114
Lyotard Jean-François 253, 300

Ł

Łapot Mirosław 68, 69, 306
Łazarkiewicz Józef 118, 306
Łaziuk Katarzyna 33, 303
Łebkowska Anna 185, 304
Łoboz Małgorzata 283, 306
Łoskot-Cichocka Dorota 113
Łucka-Zajac Elżbieta 256, 298
Ługowska Jolanta 164, 306
Łysak Tomasz 14, 301

M

Machczyńska Apolonia 205
Magala Sławomir 123, 311
Maier Charles 280
Majewski Erazm 235
Majewski Tomasz 226, 304
Makarenko Anton 94
Makaruk Katarzyna 110, 298, 302,
311
Makuszyński Kornel 269
Malatyńska Maria 104, 295
Malitowska Anna 86, 314
Marciniak Arkadiusz 10, 314
Margański Janusz 10, 302
Marianowicz Antoni 51, 297, 307,
310
Markiewicz Henryk 55, 173, 296,
297, 306, 309
Markowski Jan 102
Markowski Michał Paweł 46, 67, 147,
297, 306
Márquez Gabriel Garcia 45
Marshall Bolesław 102
Martel Yann 168, 306
Marxveldt Cissy van 139
Masłowska Dorota 7, 43
Matyjaszek Konrad 250, 306

May Karol 264
McLuhan Marshall 46, 47, 306
Melcer Wanda 223, 224, 306
Mendelssohn Moses 86
Merzbach Henryk 174, 175, 306
Merżan Ida 124, 307
Meyer zu Uptrup Wolfram 20, 307
Michalski Krzysztof 211, 232, 301
Mickiewicz Adam 23, 174, 307
Mieszkowska Anna 155, 156, 199, 307
Mikurda Jakub 140
Milchman Alan 167, 280, 307
Milewicz Bolesław 117, 301, 303,
306, 307, 309
Miłosz Czesław 22, 179, 297
Moczarski Kazimierz 22
Moles Abraham 255, 307
Montessori Maria 153, 154
Morawiec Arkadiusz 27, 307
Morgenster Janusz 106
Mortkowicz Jakub 112
Mortkowicz Jan 261
Mortkowicz Janina 112
Mortkowicz-Olczak Hanna 36, 107,
112, 128
Moryson Irena 243
Molisak Alina 14, 110, 174, 175, 254,
298, 302
Mozart Amadeusz 263
Mucha Danuta 52, 307
Müller Robby 105
Muniak Radosław Filip 74, 307
Murzyn-Kupisz Monika 252, 307
Muskala Monika 84, 307
Mydla Jacek 110, 314
Myrdzik Barbara 52, 312

N

Nadel Szlomo 145
Nadolna-Fluczykont 38, 301
Nadurska Krystyna 50, 307
Nalaskowski Aleksander 70, 102, 307
Nałkowska Zofia 22, 192, 204, 205,
272, 307
Namysło Aleksandra 204
Nancy Jean-Luc 14, 307
Napiórkowski Marcin 247, 298

Nasiłowska Anna 181, 307
Nastulanka Krystyna 51, 307
Nemo Philippe 102, 306
Newerly Igor 108, 307
Newman Leonard S. 197, 314
Niesporek-Szamburska Bernadeta
122, 166, 259, 307, 311, 314
Nijakowski M. Lech 15, 307
Niklewiczowa Maria 39, 307
Niziołek Grzegorz 85, 205, 297, 299
Nora Pierre 17, 137, 308
Nowak Ewa 28
Nowak Maciej 110, 314
Nussbaum Martha 169, 308
Nycz Ryszard 10, 82, 136, 185, 271,
299, 302, 304, 305, 315

O

Obirek Stanisław 9, 309
Ochab Maryna 55, 311
Oczko Alicja 138, 300
Ogłóża Ewa 63, 308
Okoński Michał 134, 310
Okuniewski Natan 21, 299
Olczak-Ronikier Joanna 16, 36, 107,
111, 112, 116, 128, 146, 307, 308
Ołędzki Jacek 277, 308
Olson David Richard 269, 308
Olszewska Bożena 101, 165, 156,
298, 300
Ong Walter Jackson 138, 308
Opolska-Kokoszka Bogna 102, 306
Orlev Uri 179, 264, 265, 266, 308
Orsza Helena (Radlińska Helena)
262, 308
Orwid Maria 56
Orzeł Olga 135, 299
Ostachowicz Igor 15
Ostolski Adam 10, 196, 298
Ostrowicka Beata 43, 107, 128, 129,
130
Ostrowska Antonina 134, 310
Ostrowska Bronisława 40
Ouaknin Marc-Alain 66, 68, 72, 308
Oz Amos 70, 78, 308
Ozick Cynthia 11, 308
Oziewicz Marek 59, 308
Oz-Salzberger Fania 70, 78, 308

P

Pajączkowska Agnieszka 193, 308
Pajączkowski Olaf 101, 313, 314
Pakier Małgorzata 8, 12, 308
Panas Władysław 66, 67, 76, 77, 308
Pankowski Marian 16, 83, 242, 308
Papuzińska Joanna 38, 47, 48, 54,
97, 105, 154, 155, 156, 157, 163, 164,
166, 195, 248, 249, 250, 304, 305,
308
Paziński Piotr 15, 70, 81, 38
Perepeczko Andrzej 39, 308
Piątkowska Renata 43, 155, 183, 199,
200, 221, 230, 273, 277, 309
Piłsudski Józef 189
Pinto Diana 250
Podbielski Henryk 265, 295
Pogłódek Małgorzata 44
Pohlmann Lili 155
Polak Beata Anna 9, 49, 309
Polak Tomasz 9, 49, 309
Polański Roman 28
Polit Monika 155, 190, 309
Polkowski Jan 44
Pollak Elsa 102
Pomer Stefan 173, 309
Pomian Krzysztof 211, 232, 301
Popper Wolf 65
Posmysz Zofia 181
Poznański Edward 118, 309
Preizner Joanna 104, 105, 309
Pressler Mirjam 140
Prokopowicz Mariusz 98, 304
Propp Władimir 56, 159, 160, 163,
164, 309
Prot Katarzyna 165, 309
Prus Bolesław 26
Pruska Krystyna 66, 308
Pruski Krzysztof 66, 308
Przeclawska Anna 97, 308
Przybyła Piotr 16, 152, 296
Przymanowski Janusz 37
Purchla Jacek 252, 307
Pytlos Barbara 40, 309

Q

Quercioli Mincer Laura 11, 309

R

Rabska Zuzanna 195
Rachela 171
Raczyńska Szoszona 32, 33, 299
Radkowska-Walkowicz Magdalena
74, 89, 309
Rajkowska Joanna 29, 247
Rakoczy Marta 269, 308
Ranocchi Emiliano 251, 296
Rappaport Richard Yaffe 219
Rasiński Lotar 152, 300
Ratajczak Józef 45
Rebeka 171
Regulska Justyna 284, 295
Rejniak-Majewska Agnieszka 226,
304
Reszelska Olga 286, 296
Riabinkin Jura 184, 302
Richter-Magnuszewska Jola 129, 308
Ricoeur Paul 11
Riefenstahl Leni 64
Riggs Ramson 81, 309
Ringelblum Emanuel 131, 302
Rodak Paweł 176, 199, 298, 302
Rolland Romain 269
Romanowska Anna 51, 309
Ronen Shoshana 9, 12, 14, 309
Ronikier Michał 69, 301
Rorty Richard 14
Rosenberg Alan 167, 280, 307
Rosenfeld Alvin H. 9, 25, 176, 309
Roskies David G. 30, 36, 309
Roszak Joanna 246, 304
Rothenberg Ellen 140
Rottenberg Anda 274, 309
Rousseau Frédéric 272, 310
Rowling Joanne Kathleen 99
Różewicz Tadeusz 16, 22, 83, 178
Rubinowicz Dawid 124, 139, 184, 311
Rudniańska Joanna 34, 158, 159, 160,
165, 166, 202, 209, 212, 221, 225, 228,
231, 232, 243, 245, 248, 251, 257, 272,
273, 275, 282, 285, 299, 310
Rudnicka Halina 37
Rudnicki Janusz 146, 310
Rumkowski Mordechaj Chaim 155,
189, 190, 309

Runia EElco 117, 310
Rusiłowicz Małgorzata 33, 310
Rusinek Joanna 188, 206, 209, 222,
228, 268, 298, 301, 305
Rusinek Michał 32, 121, 154, 310
Ruszkowski Piotr 65, 310
Rybicka Elżbieta 237, 238, 247, 310
Rybicki Jan 264, 308
Rymkiewicz Jarosław Marek 219, 234,
310
Rymkiewicz Wiesław 51, 310
Rypel Agnieszka 22, 23, 26, 310

S

Sabor Agnieszka 161, 162, 310
Sadowski Maciej 107, 108, 310
Saint-Exupéry Antoine 108, 111, 240
Saksier Borys 102, 124
Salten Felix 264
Saltzman Lisa 131, 310
Santner Eric 139, 310
Sara 171
Saryusz-Wolska Magdalena 12, 16,
17, 137, 152, 247, 295, 296, 307
Sassov Leib von 101
Saussure de Ferdinand 11
Scholem Gershom 18, 74, 78, 310
Schopenhauer Artur 114
Schreiber Rachela 140
Schulz Bruno 23, 25, 67, 76, 94, 306,
308
Sebald Winfried Georg 167
Sekuła Aleksandra 175, 307, 310
Sekuła Elżbieta Anna 256
Semczuk Teresa 101, 299
Sandlerowa Irena 155, 156, 183, 199,
200, 201, 230, 274, 307,
Sendyka Roma 20, 279, 295
Sforim Mendele Mojcher 174
Shandler Jeffrey 139, 141, 295, 297,
310, 313
Shmeruk Chone 162, 174, 310
Sidi Ela 173, 311
Sidowska Karolina 17, 295
Siemek Andrzej 67, 299
Siemek Marek J. 211, 232
Sieniewicz Mariusz 15

- Sienkiewicz Henryk 39, 98, 99, 180, 264, 265, 266, 267, 269, 303
Sierakowiak Dawid 124, 139, 189, 311
Sikirycki Igor 52, 307
Sikora Aleksandra 34, 311
Sikorska Liliana 151, 214, 312
Sikorska Magdalena 122, 123, 125, 311
Sikorski Krzysztof 56, 314
Simonides Dorota 62, 63, 311
Sinclair Upton 269
Singer Isaac Bashevis 25, 28
Skarga Barbara 35, 311
Skibińska Ewa 114, 309
Skłodowska-Curie Maria 114
Skolmowski Roberto 121
Skotnicka Gertruda 32, 311
Skrobiszewska Halina 37, 50, 63, 311
Sławek Tadeusz 122, 237, 239, 311
Sławiński Janusz 45, 155, 311
Sławiński Szymon 155
Słobodzianek Tadeusz 102
Słonimski Antoni 22
Słucki Arnold 66, 281, 315
Smyczyńska Katarzyna 122, 123, 125, 311
Sobczak Jędrzej 262, 311
Sobelman Michał 9, 309
Sobich Agnieszka 52, 311
Sobolewska Anna 106, 107, 126, 311
Sobolewska Elżbieta 193, 303
Sobolewska Joanna 56, 134, 311
Sobolewski Tadeusz 106, 311
Sokołowska Katarzyna 14, 184, 311
Sommer Magdalena 14, 301
Sontag Susan 123, 311
Sosnowski Kirył 55, 56, 311
Sowa Franciszek 74, 304
Spiegelman Art 28, 168, 194
Spielberg Steven 28, 105, 256
Spitzer Leo 138, 311
Srebrnik Szymon 198
Stachowicz Katarzyna 103, 311
Stachura Paweł 10, 314
Stanisławska Irena A. 105, 311
Stańczak-Wiślicz Katarzyna 189
Starobinski Jean 55
Starski Allan 105, 311
Steinlauf Michael C. 16, 35, 312
Stępowski Tadeusz 37
Stiller Robert 76, 300
Stöcker-Sobelman Joanna 145, 312
Struk Janina 193, 312
Strykowski Julian 25, 171, 172
Strzemiński Władysław 28
Sugiera Małgorzata 17, 308
Suleiman Susan Robin 14
Swoboda Tomasz 272, 310
Szacki Jakub 289, 307
Szajna Józef 27, 28
Szapiro Kelman Kalonimus 237
Szary Adrian 52, 312
Szawerna-Dyrszka Anna 281, 315
Szczepańska Anita 255, 307
Szczubiałka Michał 263, 299
Szczuka Kazimiera 151, 214, 312
Szczygielski Marcin 43, 166, 187, 188, 222, 230, 232, 233, 234, 236, 240, 269, 31
Szczygieł Jerzy 37
Szczypiorski Andrzej 198
Szekspir William 263
Szenirer Sara 172
Szewc Piotr 16, 83
Szewczyk Matylda 130, 226, 285, 305
Szkudlarek Tomasz 20, 312
Szlązakowa Alicja 107
Szlengel Władysław 231, 312
Szmaglewska Seweryna 22
Szocki Józef 262, 312
Szóstak Anna 50, 52, 53, 59, 312
Szpociński Andrzej 137, 248, 312
Sztachelska Jolanta 31, 312
Szuchta Robert 18, 21, 27, 190, 312
Szulc Andrzej 168, 306
Szulżycka Alina 31, 302
Szuman Stefan 56, 57, 306
Szuster Marcin 30, 255, 309, 312
Szwagrzyk Aleksandra 287, 304
Szwarcman-Czarnota Bella 174, 300
Szymanowicz Maciej 183, 221, 249, 277, 301, 308
Szymański Mateusz 9, 300
Szymborska Karolina 31, 312
Szymkat Janina 50, 303

Ś

Śliwerski Bogusław 19, 312
Śliwowska Wiktoria 134, 299
Śmietana Urszula 129
Śpiewak Paweł 21, 255, 299, 312
Świetlicki Marcin 44, 279

T

Tagore Rabindranath 121, 147, 151
Tałuć Katarzyna 38, 65, 107, 109, 114,
229, 301, 310, 314
Tanaś Sławoj 251, 313
Tarkowski Andriej 55
Tatarkiewicz Anna 55, 274, 297
Tatarkiewicz Władysław 51, 274
Tatelbaum Itzhak B. 133, 134, 313
Thiel-Jańczuk Katarzyna 115, 229,
297
Thoreau Henry David 122, 313
Tischner Józef 180, 207, 211, 232, 301,
313
Tokarczuk Olga 153, 297
Tokarska-Bakir Joanna 12, 225, 252,
271, 296, 302, 313
Tomaszewska Agata 16, 312
Tomaszewska Grażyna 44
Torchin Leshu 141, 313
Traba Elżbieta 18, 56, 134, 311, 312
Traba Robert 12, 17, 18, 56, 134, 137,
247, 296, 307, 311, 312
Tramer Maciej 281, 315
Trojański Piotr 21, 27, 190, 300, 312
Tulli Magdalena 14, 216, 313
Tuszyńska Agata 14
Twain Mark 108, 269
Twardowski Jan 118, 301
Tych Feliks 204, 313
Tymiakin Leszek 52, 312
Tynecka-Makowska Słowinia 93, 311

U

Ubertowska Aleksandra 7, 141, 143,
145, 203, 313
Ulmów rodzina 204
Umińska Bożena 16, 181, 313
Ungerer Tomi 32, 40, 313
Unterman Alan 75, 313

Urbanek Mariusz 64, 65, 90, 92, 313
Urbańczyk Lidia 101, 313, 314

V

Verne Jules 235, 264

W

Wajda Andrzej 103, 104, 105, 106,
107, 122, 126, 295, 309
Waksmund Ryszard 31, 51, 64, 97, 108,
109, 111, 135, 157, 260, 161, 298, 313
Walc Jan 199, 313
Walkowicz Tomasz 113
Waluga Grażyna 131, 302
Wander Michał 62, 314
Wasilewska Wanda 109
Wat Aleksander 91, 315
Wądolny-Tatar Katarzyna 128, 129,
313
Weber Max 62, 314
Weil Simone 180
Wells Herbert George 235
Wende Ewa 255, 307
Wengeroff Paulina 143
White Hayden 10, 11, 30, 110, 129,
135, 139, 140, 314
Wiecki Evita 174, 314
Wielechowska Katarzyna 207, 314
Wieniawski Henryk 114
Wilczyńska Elżbieta 10, 177, 310, 314
Wilczyńska Stefania 144, 145, 146, 147
Wilczyński Marek 10, 314
Wilkomirski Benjamin 286
Williams Chris 121
Williams Paul Andrew 18
Wilma Zbigniew 103
Winogronówna Esterka 145, 147
Wiśniowiec 22
Witkowski Lech 20, 312
Witte Bernd 86, 314
Wittgenstein Ludwig 88, 161
Włodarski Józef 117
Wojdowski Bogdan 134, 172, 259
Wojnakowski Ryszard 74, 310
Wolf Diane L. 137, 314
Wolicki Krzysztof 211, 232, 301
Wortman Stefania 157, 314

- Woźna Zofia 102
Wójcik Adrian 197, 314
Wójcik Maja 226, 304
Wójcik Mirosław 86, 299, 314,
Wójcik-Dudek Małgorzata 109, 111,
122, 259, 311, 314
Wróblewska Anna 65, 299
Wróblewska Violetta 60, 314
Wróblewski Maciej 287, 304
Wyspiański Stanisław 26, 269
- Y
- Yerushalami Yosef Hayim 86, 314
Young James E. 13, 314
- Z
- Zabierowski Janusz 75, 313
Zaderecki Tadeusz 66, 314
Zagała Bolesław 57, 306
Zajączkowski Andrzej 150, 306
Zajonc Robert B. 197, 314
Zaleski Jan 50, 307
Zaleski Marek 82, 210, 315
Zaremba Łukasz 10, 47, 130, 226,
285, 305, 306, 314
Zarębińska Maria 37, 41, 152
Zawada Wiktor 37, 38
Zeidler-Janiszewska Anna 226, 304
Zenon z Kition 71, 96
Zertal Idith 17, 315
Zgrzebmska Janina 199
- Zielińska Nina 69, 315
Zieliński Konrad 69, 315
Ziemilski Wojtek 85, 297
Zieniewicz Andrzej 15, 298
Zienkiewicz Olga 131, 231, 266, 295,
302
Ziębińska-Witek Anna 9, 11, 28, 176,
184, 305, 315
Zimmerer Katarzyna 36, 43, 107,
128, 130, 315
Ziółkowski Mariusz Szczęsny 68,
304
Zipes Jack 59, 315
Zok-Smoła Aleksandra 122, 259, 311,
314
Zusak Markus 256, 298
Zychowicz Juliusz 192, 303
- Ż
- Żabińska Antonina 267
Żabiński Jan 267
Żeromski Stefan 269
Żmijewski Artur 271
Żołąkowska Wanda 50, 315
Żukowski Tomasz 110, 175, 224, 225,
298, 302, 307, 311
Żukrowski Wojciech 37
Żurek Sławomir Jacek 44, 66, 67, 79,
91, 98, 281, 315
Żychliński Arkadiusz 110, 314
Żytniec Rafał 226, 296

Małgorzata Wójcik-Dudek

To read into the Holocaust

Post-memory practices in the Polish children's and adolescent literature of the 21st century

Summary

The book addresses the issue of the Holocaust in the most recent Polish literature for children and adolescents. In order to present the main issues concerning post-memory, the author situates the literature for the young readers in different contexts, starting from historical, through ideological to cultural.

Although primarily concerned with the 21st century literature, in Jan Brzechwa's *Akademia pana Kleksa*, published shortly after the war, the researcher sees a specific founding myth of the narration about the Holocaust. In chapter two, she argues that the author of Pan Kleks' adventures created a monumental story of the decline of the old world and the attempts at its reconstruction. Drawing from the Kaballah, the author tries to place Brzechwa's trilogy within the midrashic story about the loss of the Temple and efforts to restore the lost order.

The next chapter is devoted to the figure of Janusz Korczak. The author analyses the publications about the pedagogue issued on the occasion of the Korczak Year. It turns out that the hero is revealed through micro-stories, in which he is in his element. These are fragments of biographic stories, Korczak's own statements, recollections of those in his care and memories of his friends. They require extremely careful reading on the part of a biographer and a reader. The pedagogue's profile defies classification, and he himself seems to be a tactician continuously changing methods to firstly, serve the children, and secondly, save them from the Nazis.

Chapter three concerns the form of story about the Holocaust. While, in chapter two, referring to Pan Kleks' adventures, the author points out the exhaustion of the traditional genre of fairy tale, in this part of the book she argues that the story of the Holocaust does not fit within the frames of narration so far used in children's and adolescent literature. Therefore, it can be acknowledged that the new forms of narration about the Holocaust, including a fairy tale, a diary, and a *picturebook*, provide, on the one hand, a way of coping with the impossibility of describing the Holocaust, and, on the other hand, prove the powerlessness to fully describe it.

The next chapters reflect on the Holocaust toposes. The researcher argues that toposes deriving from a non-adjectival literature are present in texts addressed

to children and adolescents. The toposes explored particularly intensely include those of a mother, Jewish and non-Jewish child, hunger, the space of a ghetto, wall, the Aryan side, hideaway, play and book. Seeing in these pictures the borrowings from the adult literature, the author makes an attempt at their description. She arrives at the conclusion that the experiences characteristic of children boil down to affective memory, which in turn, becomes a source of recollections.

Presenting the collected material, the researcher argues that the kind of practice of post-memory started in the 21st century literature for children and adolescents does not paralyse the young reader, but gives them a chance to experience an encounter with the Other.

Małgorzata Wójcik-Dudek

Die Ausrottung ein(ab)lesen
Das Postgedächtnis
in polnischer Kinder- und Jugendliteratur des 21.Jhs

Zusammenfassung

Das Buch hat zum Thema das Problem der Ausrottung in der neuesten polnischen Kinder- und Jugendliteratur. Um die mit dem Postgedächtnis verbundenen Hauptfragen zu besprechen, bemüht sich die Verfasserin die Literatur für den jungen Leser in verschiedene Kontexte (den historischen, ideologischen und kulturellen Kontext) hineinzupassen.

Obwohl sich die Verfasserin besonders für die Literatur des 21. Jahrhunderts interessiert, sieht sie in dem gleich nach dem 2. Weltkrieg veröffentlichten Werk von Jan Brzechwa *Akademia Pana Kleksa* (dt.: *Akademie des Herrn Klecks*) einen besonderen Gründungsmythos der zeitgenössischen Narration über die Ausrottung. Im zweiten Kapitel weist sie nach, dass der Urheber der Abenteuer von Herrn Klecks eine große Geschichte von dem Niedergang der ehemaligen Welt und von den Bemühungen, sie wiederherzustellen geschaffen hat. Den Bezug auf die Kabbala zu nehmen versucht die Verfasserin, die Brzechwas Trilogie in eine Midrascherzählung vom Tempelverlust und von den Bemühungen, die verlorene Ordnung zu restituieren, hineinzupassen.

Das nächste Kapitel ist dem polnischen Arzt, Kinderbuchautor und bedeutenden Pädagogen, Janusz Korczak gewidmet. Die Verfasserin analysiert die einzelnen anlässlich des Korczak-Jahres veröffentlichten Publikationen, in denen Korczak als ein solcher Held erscheint, dessen Interessengebiet Mikrogeschichten sind. Es sind Fragmente der biografischen Geschichten, die Aussagen des Korczak selbst, Erinnerungen dessen Schützlinge und Freunde, die von seinen Biografen und Lesern äußerst aufmerksam untersucht werden sollten. Die Figur des Pädagogen ließ sich zwar keinesfalls einstufen und er selbst scheint ein guter Taktiker zu sein, der seine Methoden immer wieder ändert, um zum einen den Kindern möglichst gut zur Seite zu stehen und zum anderen – sie vor Nazis zu bewahren.

Das dritte Kapitel betrifft die Form der Erzählung über die Ausrottung. Obwohl die Verfasserin im zweiten Kapitel in Bezug auf die Abenteuer des Herrn Klecks darauf hinweist, dass sich die herkömmliche Gattung – Märchen, schon abgenutzt hat, beweist sie hier, dass die Erzählung über Ausrottung den bisherigen Aussageformen in der Kinder- und Jugendliteratur nicht mehr entspricht. Es lässt sich also

feststellen, dass neue Formen der Narration über Holocaust, wie z.B.: Märchen, Memoiren, Bilderbücher davon zeugen, dass einerseits – die Unbeschreiblichkeit der Ausrottung schließlich überwunden worden ist und andererseits – die Ausrottung jedoch nie vollauf in Worten gefasst werden kann.

Das nächste und übrige Kapitel passen in die Überlegungen zu Topoi der Ausrottung hinein. Die Forscherin zeigt auf, dass die aus adjektivloser Literatur stammenden Topoi in den an Kinder und Jugendliche gerichteten Texten nachweisbar sind. Besonders intensiv werden die u.a. die Topoi der Mutter, des jüdischen und nicht-jüdischen Kindes, des Hungers, des Ghettos, der Mauer, der arischen Seite, des Unterschlupfs, des Spiels, des Buches erforscht. Die Verfasserin sieht in den Bildern die Entlehnungen aus der Literatur für Erwachsene und versucht, sie zu beschreiben. Sie kommt zum Schluss, dass die für die Kinder charakteristischen Erfahrungen auf das Gedächtnis für Affekte zurückzuführen sind, das wiederum eine Quelle der Erinnerungen ist.

Auf das gesammelte Material Bezug nehmend überzeugt uns die Verfasserin, dass das im 21. Jahrhundert in der Kinder- und Jugendliteratur in Gang gebrachte Praxis des Postgedächtnisses den jungen Leser keinesfalls lähmt, sondern für ihn eine Chance ist, das Treffen mit dem Anderen zu erleben.

Na okładce — graffiti i podwórko Anne Frank
Zentrum Rosenthalen Strasse w Berlinie

Redaktor Małgorzata Pogłódek
Projektant okładki Magdalena Starzyk
Redaktor techniczny Barbara Arenhövel
Korektor Agnieszka Niewdana
Łamanie Alicja Załęcka

Copyright © 2016 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-8012-892-7
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-8012-893-4
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 21,0. Ark. wyd. 25,5. Papier Alto
80 g, vol. 1,5 Cena 24 zł (+ VAT)

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, Spółka Jawna
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek